

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра політології та філософії

**Дипломна робота
магістра**

**з теми: “УКРАЇНА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЕОПОЛІТИЧНИХ
ТРЕНДІВ ХХІ СТОЛІТТЯ”**

Виконала:

студентка 2 курсу магістратури, Р1-М20
спеціальності 052 Політологія
галузі знань 05 Соціальні та
поведінкові науки
Кіндрачук Надія Зіновіївна

Керівник:

Ігнат'єва Т. В., кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології та філософії

Рецензент:

ЗМІСТ

ВСТУП	3-6
Розділ 1. Трансформація сучасної міжнародної системи	7-35
1.1. Основні геополітичні тренди XXI ст.	7-16
1.2. США в умовах глобальних модифікацій та передумови формування постамериканського світу: теоретичні моделі та Realpolitik.....	16-28
1.3. Нові центри сили та їх вплив на світовий порядок.....	28-34
Висновки до першого розділу.....	34-35
Розділ 2. Зміна світової геополітичної парадигми: втілення «китайської мрії»	36-56
2.1. Шляхи реалізації постіндустріального розвитку Китаю.....	36-48
2.2. Китайська світова «геошахівниця».....	48-54
Висновки до другого розділу.....	54-56
Розділ 3. Україна на перехресті геополітичних інтересів	57-86
3.1. Європейський та євроатлантичний вектор розвитку	57-68
3.2. Місце України в геополітиці США	68-78
3.3. Неоімперські амбіції РФ.....	78-85
Висновки до третього розділу.....	85-86
ВИСНОВКИ	87-89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	90-102

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми наукової роботи. Матриця геополітичних інтеракцій ХХІ ст. перебуває в умовах трансформації геополітичних трендів та зміни основних зовнішньополітичних стратегій ключових міжнародних гравців. Ці процеси пов'язані з глобалізацією, яка з одного боку сформувала всеосяжну взаємозалежність держав, а з іншого – посилила деглобалізацію (регіоналізацію та тенденції до ізоляціонізму).

За таких умов підвищується роль і місце нових центрів впливу, зменшується західне домінування, відбувається виокремлення постіндустріальних держав (США, КНР) на противагу індустріальним, посилюється цифровий контроль за громадянами, зростає нестабільність процесів у міжнародному середовищі.

Разом із тим, важливим фактором, який формує геополітику ХХІ ст., виступає відносне зниження світової потужності США через самоусунення американського патронажу над світовими політичними процесами (особливо це було очевидним за президента Д. Трампа) та піднесення Китаю.

Більше того, зовнішня політика КНР виходить на якісно новий рівень. За підтримки низки нових центрів впливу Пекін посилює тиск щодо перегляду існуючих правил прийняття рішень у контрольованих Заходом та США глобальних фінансових та торговельних інституціях: МВФ, Світовому банку та СОТ.

Вектор відносин між США і Китаєм, суттєве зниження глобального геополітичного впливу Європи, практичне втілення великих амбіцій регіональними гравцями – здійснюють істотну трансформацію міжнародної системи.

Визначення змісту та спрямованості міжнародних відносин і геополітичного курсу основних світових акторів на сучасному етапі розвитку світового процесу в умовах трансформації геополітичних трендів ХХІ ст. вимагає ретельного вивчення геополітичних можливостей України.

Об'єктом дослідження є трансформація сучасної міжнародної системи та формування нової архітектури відносин між глобальними геополітичними гравцями.

Предметом дослідження є Україна в умовах трансформації геополітичних трендів XXI століття.

Мета дослідження полягає у дослідженні позиції України в умовах трансформації основних світових геополітичних трендів та зміни пріоритетних зовнішньополітичних стратегій ключових міжнародних гравців. Досягнення цієї мети передбачає виконання наступних дослідницьких **завдань**:

- дослідити основні геополітичні тренди XXI ст.;
- проаналізувати місце США в умовах глобальних модифікацій;
- дати характеристику новим центрам сили та їхньому впливу на світовий порядок;
- простежити основні шляхи реалізації постіндустріального розвитку Китаю та китайської світової «геошахівниці»;
- розкрити зміст європейського та євроатлантичного вектору розвитку України;
- проаналізувати місце України в геополітиці США та РФ.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Використання *методів індукції і дедукції* дало змогу визначити основні напрямки дослідження та структуру магістерської роботи. *Методи аналізу і синтезу* дозволили на основі вивчення джерел і наукової літератури визначити основні характеристики об'єкта дослідження та сформувані загальне уявлення про нього відповідно до мети та завдань магістерської роботи.

Метод системного аналізу був використаний для вивчення сучасної міжнародної системи. *Структурно-функціональний метод* дозволив здійснити аналіз основних аспектів реалізації КНР постіндустріального розвитку. Використання *методу абстрагування* знайшло своє вираження у виявленні зміни світової геополітичної парадигми. *Аналіз відкритих джерел та документів*

дозволив з'ясувати теоретичні підстави та практичні кроки США в умовах глобальних модифікацій, а за допомогою *івент-аналізу* вдалося підтвердити ці теоретичні положення реальними фактами. *Хронологічний метод* дозволив прослідкувати відносини України з ключовими міжнародними гравцями на різних етапах взаємодії. Використання *методу аналогії* дало змогу співвіднести особливості сучасного розвитку лідерів світових геополітичних змагань. *Метод прогнозування* дозволив виділити нові центри сили та їх вплив на світовий порядок.

Джерельна база дослідження. Найбільш системні дослідження трансформації сучасної міжнародної системи були зроблені такими вченими: З. Бжезінським «Велика шахівниця» [6], Г. Кіссінджером «Світовий порядок» [107], Ф. Фукуямою «Кінець історії» [75], Е. Тоффлером «Нова парадигма влади».

Значний внесок у дослідження проблеми становлення нового світопорядку та його вплив на Україну серед вітчизняних вчених здійснили: М. Фесенко, В. Фісанов, О. Дашевська тощо.

Аналізу взаємовідносин України та НАТО присвячено публікації: В. Горбуліна, В. Абрамова, Г. Ситника, А. Каляєва [40] та інших.

Дослідженням проблематики взаємовідносин України з РФ займалися: М. Дністрянський [26], Р. Сливка [68], П. Гай-Нижник тощо.

Елементи наукової новизни магістерського дослідження:

- було комплексно проаналізовано вплив глобальних мегатрендів (глобалізації та деглобалізації) на міжнародну систему;
- удосконалено наукові уявлення щодо зміни світової геополітичної парадигми;
- набуло подальшого розвитку дослідження нових центрів сили та їхнього впливу на світовий порядок;
- вперше проаналізовано вплив сучасних геополітичних трендів на місце і роль України в міжнародній системі координат.

Теоретичне та практичне значення магістерської роботи полягає в тому, що отримані результати та висновки можуть бути використані у навчальному процесі ВНЗ при підготовці до курсів «Міжнародні відносини та світова політика», «Сучасні тенденції світової політики», «Зовнішня політика України», «Геополітика» тощо. Матеріали наукового дослідження можуть допомогти при подальшому вивченні глобальних геополітичних трендів ХХІ ст. та їхнього впливу на міжнародну систему; нових центрів сили та їхнього впливу на світовий порядок; місця і ролі України в системі сучасних міжнародних відносин.

Апробації. Матеріали дипломного дослідження були представлені у статті «Зміна світової геополітичної парадигми: втілення «китайської мрії»» на Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-політичні трансформації в епоху глобалізації: від конфлікту до консенсусу» [46] та на студентській науковій конференції Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка «Діджиталізація і мутація геополітичного простору в ХХІ ст.». Також частина дипломної роботи була представлена на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з політології.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок.

ВИСНОВКИ

Матриця геополітичних інтеракцій XXI ст. перебуває в умовах трансформації геополітичних трендів та зміни основних зовнішньополітичних стратегій ключових міжнародних гравців. Ці процеси пов'язані з глобальними мегатрендами – глобалізацією (розвиток інформаційно-комунікативних технологій, розвиток ТНК, цифрових технологій) та деглобалізацією (Brexit, поява нових регіональних гравців, зменшення ролі США у світовій політиці, посилення Китаю, неоімперські амбіції РФ, економічні проблеми в ЄС та відцентрові тенденції у Польщі).

В умовах деглобалізації принципового значення для України набувають такі тренди як геостратегічне протистояння між США і Китаєм, експансіоністська та реваншистська політика РФ та фрагментована Європа.

Геополітична парадигма світу – американська гегемонія, сформована під егідою США ще на початку 90-х років XX ст., одразу після розпаду СРСР, в умовах сучасного турбулентного розвитку системи міжнародних відносин досить сильно трансформується через самоусунення американського патронажу над світовими політичними процесами (особливо це було очевидним за президента Д. Трампа) та в наслідок китайської експансії на різних континентах світу.

Китай, як один із світових лідерів початку XXI ст., активно розробляв стратегію світової гегемонії, а згодом розпочав і практичну реалізацію «китайської мрії», намагаючись потіснити зі світових позицій США.

Основними шляхами реалізації постіндустріального розвитку Китаю стали: концентрація влади в руках Сі Цзіньпіна та КПК, що дало змогу контролювати усі суспільно-політичні процеси в країні; використання технологій останнього покоління у промисловості (штучний інтелект, 3-D технології тощо); активна модернізація НВАК, використання надсучасних озброєнь; реалізація геопроекту «Один пояс – один шлях» та ініціативи «Цифровий шовковий шлях»; просування

на світовий ринок китайських конкурентоздатних технологій (особливо – 5-G та інфраструктури до них).

На сьогодні геополітичним пріоритетом США є політика стратегічного стримування Китаю, а також недопущення потрапляння «країн третього світу» до зони впливу КНР.

Заради збереження американського міжнародного впливу та не допущення посилення російсько-китайської взаємодії США широко використовують компроміси з глобальними та регіональними гравцями (втому числі і з РФ) для спільного обмеження Китаю, що проявляється у цілеспрямованій *realpolitik* Вашингтону.

Для України ця ситуація означає зміну характеру співробітництва з боку західних партнерів. На сьогоднішній день, це проявляється у знятті санкцій з «Північного потоку-2», риториці німецької політичної еліти про відсутність реальних перспектив отримання членства в ЄС і НАТО для України. Натомість, наголошується на доцільності реальної перспективи членства – для держав Західних Балкан, щоб обмежити посилення Китаю у даному регіоні.

Така кон'юнктура становить загрозу національним інтересам України, адже провокує геополітичне зміцнення РФ та можливу ескалацію конфлікту на Донбасі.

Сьогодні, Російська Федерація продовжує демонструвати власні експансіоністські амбіції, пропагуючи на пострадянському просторі неоімперські концепти «великої Росії» та «руського міра», а також здійснює збройну агресію проти України. РФ окупувала Крим, надає всебічну підтримку діям незаконних збройних формувань на тимчасово непідконтрольних територіях на Сході України, що є загрозою не лише територіальній цілісності й незалежності нашої держави, але і європейській безпеці, в цілому.

Оскільки, РФ знову постає як загроза Європі, то вона ризикує стати більш фрагментованою під тиском викликів системного характеру в економічній та політичній сферах: економічні проблеми (криза євро) спричинені пандемією; міграційна загроза, спровокована РФ та Білоруссю; поглиблення протиріч

всередині союзу, досить самостійна політика Польщі; популяризація євро-сепаратистських настроїв (Франція, Іспанія, Велика Британія) тощо. Усе це загрожує підірвати здатність Європи ефективно реагувати на виклики та сприяє формуванню та кількісному збільшенню нових потужних регіональних центрів сили. Приміром, Туреччина яка перетворилася у регіональну супердержаву з претензіями на глобальний статус, незважаючи на загрозу конфлікту з ЄС, США та РФ.

Нарешті, Європа розділилася щодо того, як поводитися з реваншистською Росією. Хоча Польща, Україна та країни Балтії зменшили свою залежність від російських енергоносіїв, Німеччина, завдяки проекту «Північний потік-2», тільки посилила її. Що ж до інших країн-членів ЄС, то багато з них мають проросійські фракції у своїх урядах, які щедро фінансуються Кремлем.

В умовах поглиблення енергетичної залежності ЄС від РФ та формування російського лобі у політичних та економічних колах європейських країн, створюються безпекові ризики для України та зростають зовнішні загрози, у тому числі, воєнного характеру.

Отже, трансформаційні процеси в міжнародній системі відкривають сьогодні нові можливості для зовнішньої політики України, адже є змога оновити формати взаємодії між ЄС з одного боку, та світовими потугами – з іншого. Дивлячись на неоднозначні прогнози щодо майбутнього ЄС, Україні все ж таки краще застосувати принцип короткострокового стратегічного планування зовнішньої політики на європейському напрямку.

Що ж до вступу України в ЄС і НАТО, то питання залишається невизначеним. В умовах агресії РФ проти України така перспектива може сприйматися як реальна тільки ситуативно.

При цьому європейську та євроатлантичну інтеграцію України справедливо розглядати як найважливіші чинники внутрішньої і зовнішньої політики держави, що мають унеможливити її перетворення на буферну зону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамова И.О. (2018) Африка в современной модели мироустройства: весомый игрок или аутсайдер? Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право. Т. 11. № 5. С. 6–21.
2. Абрамова И.О., Фитуни Л.Л. Оценка перспективности экономической экспансии в субсахарскую Африку и инвестиционного потенциала региона с точки зрения стратегических интересов России– Москва: Ин-т Африки РАН, 2016. С. 57–103.
3. Бессонова М. Східноєвропейський вектор зовнішньої політики США та Україна в період завершення “холодної війни” / М. М. Бессонова // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2010. – Вип.16: Зовнішня політика, світова дипломатія і світовий порядок: зміст, закономірності, механізми розвитку. – С. 307-317.
4. Бжезинский З. Выбор: мировое господство или глобальное лидерство. Москва: Междунар. отношения, 2004.
5. Бжезинский Зб. Великая шахматная доска (Господство Америки и его геостратегические императивы) – М.: Международные отношения, 2010. – 256 с. URL: <http://www.lib.ru/POLITOLOG/AMERICA/bzhezinskij.txt>
6. Бжезінський З. Велика шахівниця. Панування Америки і її геостратегічні імперативи. Москва: Міжнародні відносини, 1999. 256 с.
7. Бжезінський Зб. Вибір: світове панування чи світове лідерство / Перекл. з англ. А. Іщенко. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2006. – 203 с.
8. Бжежинський Зб. Старатегический взгляд, Америка и глобальный кризис. Москва, АСТ. 2013.
9. Білорус О. Г. Глобалізація і нова парадигма глобального постіндустріального розвитку // Економічний Часопис-XXI. 2002. № 10.
10. Білорус О., Власов В., Гасанов С., Ханін І. Кінець ери глобалізації, деглобалізація, «нова» глобалізація чи перехід до ноосферного співрозвитку? Фінанси України. №10. 2020. С. 7-23.

11. Болгарова Н.К., Пананевик Т.М. Транснаціональні корпорації в аспекті розвитку глобалізаційних процесів. *Ефективна економіка* № 1, 2011.
12. Брусилов. А. Новая модификация самолета пятого поколения создана в Китае. *Российская газета*. 14.07.2020. URL: <https://rg.ru/2020/07/14/novaia-modifikaciia-samoleta-piatogo-pokoleniia-sozdana-v-kitae.html>
13. Бэттлер А. Контуры мира в первой половине XXI века и чуть далее (теория). *Мировая экономика и международные отношения*. 2002. № 1. С. 73–80.
14. Василенко И. А. Политическая глобалистика: Учеб. пособие. Москва: Логос, 2003. 359 с.
15. Виноградов А. Европейское наступление Пекина – тактика или стратегия. *Проблемы Дальнего Востока*. 2014. № 5. С. 51-57.
16. Гарань О. Які країни будуть наддержавами у 2030: що про це думають у світі та Україні? Фонд демократичної ініціативи імені Ілька Кучеріва. 2021. URL: <https://dif.org.ua/article/yaki-kraini-budut-nadderzhavami-u-2030-rotsi-shcho-pro-tse-dumayut-u-sviti-ta-ukraini> (дата звернення 20.09.2021).
17. Герасимчук С. Китай: сценарії і тренди 2021. Українська призма. Рада зовнішньої політики. 2021. URL: http://prismua.org/trends2021_china/ (дата звернення 20.09.2021).
18. Глобальный прогноз РСМД 2019–2024 : сборник / сост. И. Н. Тимофеев, Т. А. Махмутов, А. Ю. Толстухина, А. Л. Тесля, М. В. Смекалова, О. А. Пылова ; Российский совет по международным делам (РСМД). Москва: НП РСМД, 2019. 268 с.
19. Головань О. О. Еволюція зовнішньої політики США на початку XXI століття: Автореферат дис. к. політ. н. зі спец. 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Миколаїв, 2016. – 27 с.
20. Грінченко О.О. Проблема трансформації ролі та місця ООН у регулюванні безпекових проблем сучасності. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 96. Ч. II. С. 25 – 32.

21. Дашкевич А. На роздоріжжі: виклики сучасності і парадокси зовнішньої політики США / А. В. Дашкевич; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. - К. : Наук. думка, 1996. - 150 с.
22. Деменко О.Ф. Пріоритети зовнішньої політики України на сучасному етапі // Вісник Національного університету оборони України. – 2014. – №4 (41). – С. 362-367.
23. Державний секретар Блінкен назвав вісім пріоритетів зовнішньої політики США. Голос Америки. Радіо Свобода. 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/blinken-8-goals/31132685.html> (дата звернення 20.09.2021).
24. Дмитрієв А. Роль міжнародних організацій у світовому процесі глобалізації. Публічне право. 2013. № 1. С. 418 – 420.
25. Дністрянський М. Геополітика великих держав: порівняльний аналіз інтересів, векторів та конкретних результатів // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр., 2013. Вип. 42. С. 112–121)
26. Дністрянський М. С. Загострення геополітичних взаємин у період постмодерну та становище України : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 154 с.
27. Доповідь: США і Україна: порядок денний за Байдена. UIFuture. Інститут майбутнього. 2021. URL: <https://uifuture.org/publications/ssha-i-ukrayina-poryadok-dennyj-za-bajdena/>(дата звернення 20.09.2021).
28. Егисман В. Тренды-2021: новая администрация США, Китай и киберконфликты. Голос Америки. URL: <https://www.golosameriki.com/a/global-risks-2021-experts/5725544.html> (дата звернення 20.09.2021).
29. Експерти у США дали прогнози щодо зовнішньої політики Вашингтона за президентства Байдена. Голос Америки. Радіо Свобода. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/biden-makkonnell-maibutnia-zovnishnoi-polityku-ameryky/30942311.html> (дата звернення 20.09.2021).

- 30.Ефременко Д. Сопряжение китайской инициативы «Экономический пояс Шелкового пути» и интеграционного проекта «Евразийский экономический союз» в контексте трансформаций современного мирового порядка. *Китай в мировой и региональной политике. История и современность*. Выпуск XXIII: ежегодное издание. М. : ИДВ РАН, 2018. С. 32-33.
- 31.Європейська перспектива: що ЄС може ще зробити для України. URL: <https://www.dw.com/uk/yevropeisku-perspektyvu-kyieva-shcho-mozhe-zrobyty-yes/a-56519350>.
- 32.Жань Г. Вплив COVID-19 на міжнародні відносини. Матеріали науково-практичної конференції "РИЗИКИ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ" (26-27 листопада 2020 р.) №23. 2020. С.128 -131.
- 33.Закон України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/35-19>
- 34.Замков В. Новая армия Поднебесной. *Отечественные записки*. 2005. № 5 (26). URL: <https://strana-oz.ru/2005/5/novaya-armiya-podnebesnoy>
- 35.Заяць П. Сі Цзіньпін зосередив у своїх руках всю владу у Китаї. *Дзеркало тижня*. 14.03.2013. URL: https://zn.ua/ukr/WORLD/si-czinpin-zoserediv-u-svoiyh-rukah-vsuyu-vladu-u-kitayi-118546_.html
- 36.Зовнішня політика України – 2014: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / за ред. Г. М. Перепелиці, О. В. Потехіна. – К. : Стилос, 2015. – 326 с.
- 37.История международных отношений 1900 – 1991 гг.: методические указания для практических занятий студентов 2 курса специальности 41.03.05. «Международные отношения» / сост. Шевцов. ЮгоЗап. гос. ун-т. Курск, 2017. 19 с.
- 38.Іваницька О.П. Регіональні підсистеми міжнародних відносин: навч. посібник. Вінниця: ТВОРИ, 2018. – 444 с.
- 39.Кадомцев А. Геополитическая роль Индии: сложности многовекторной политики. *The international Affords*. 2019. URL: <https://interaffairs.ru/news/show/23518> (дата звернення 20.09.2021).

40. Каляєв А. Членство України в НАТО як геополітичний імператив у контексті національної та регіональної безпеки. Науковий вісник. – 2014. – Вип. 14 “Демократичне врядування” URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk14/fail/kaljajev.pdf
41. Камінський А. Основи міжнародних відносин. Львів: ЛНУ, 2001. 208 с.
42. Камінський Є. Прорив у двосторонніх відносинах Україна у зовнішньополітичних доктринах США. URL: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>
43. Камінський Є. Украина между США и Россией: вызовы и перспективы. URL: <http://glavred.info/archive/2009/10/02/174147-0.html?page=49&items=600>
44. Капхен Ч. К20 Закат Америки: Уже скоро. Москва: ООО «Издательство АСТ»: ОАО «ЛЮКС», 2004. 636с.
45. Китайська система соціального рейтингу або цифрова диктатура XXI століття. Matrix. 2017. URL: <https://matrix-info.com/kytajska-systema-sotsialnogo-rejtyngu-abo-tsyfrova-dyktatura-hhi-stolittya/> (дата звернення 20.09.2021).
46. Кіндрачук Н. Зміна світової геополітичної парадигми: втілення «китайської мрії». Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-політичні трансформації в епоху глобалізації: від конфлікту до консенсусу». Кам’янець-Подільський, 2021. – С. 34-37.
47. Кравчук. Н. Геополітичні імперативи асиметрії глобального розвитку. Тернопіль: Видання Тернопільського національного університету. Журнал європейської економіки. 2011. Т.10 (№4). с.353.
48. Кризові явища в євроні та їх вплив на політичні трансформації в ЄС. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка. URL: <http://old.niss.gov.ua/articles/772/>
49. Кукол Е. БРИК начинает первым. Бразилия, Россия, Индия и Китай намерены предложить свои варианты реформы мировой финансовой системы. Российская газета. № 4922.

50. Майбутнє без приватності? Влада і контроль у цифрову епоху. URL: http://ethictech.lvbs.com.ua/control_in_digital_world/
51. Максимов К. Следующий властелин мира. Искусственный интеллект. НАС Analytica, 2019. 280 с.
52. Мартынов Б.Ф. История международных отношений стран Латинской Америки и Карибского бассейна (XX — начало XXI в.) Москва: Издательство «Аспект Пресс», 2019. 320 с.
53. Международные организации. Материалы и документы. Москва, 2014.
54. Миркасимов С. Особенности внешней политики Индии в настоящее время (конец XX - начало XXI в). Москва, 2005. 198 с.
55. Новиков Г. Теории международных отношений. Иркутск: Изд. Иркут. ун-та, 1996.
56. Олійник О. Китай в «Азійському столітті»: геополітичний вимір, глобальна економічна стратегія, регіональний вимір. *Історичний розвиток глобальної периферії як чинник трансформації сучасної світосистеми*. К., 2016. С. 104-128.
57. Панюшкіна Я. Популізм не вирішує проблем, а просто знаходить винних. Ведучий CNN Фарід Закарія про головні виклики сучасності. The page. 2019. URL: <https://thepage.ua/ua/exclusive/populizm-ne-virishuye-problem-a-prosto-znahodit-vinnih-veduchij-cnn-farid-zakariya-pro-golovni-vikliki-suchasnosti> (дата звернення: 20.09.2021).
58. Пилипчук А. Цілком конкретний результат // Президентський вісник. – 2001. – 9 листопада. – С.10-12.
59. Погорська І. Сучасні геополітичні дослідження: вплив традиції і тиск перспективи. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип.120 (1). С.37-46.
60. Пода Т.А. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародні відносини: ключові тенденції. Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія.Т.23. №3. 2020. С.124-128.

- 61.Посникова Е. Новый ввод: эксперты назвали тренды мировой политики в 2021 году. Известия. 2020. URL: <https://iz.ru/1110544/ekaterina-postnikova/novyi-vvod-eksperty-nazvali-trendy-mirovoi-politiki-v-2021-godu> (дата звернення 20.09.2021).
62. Потехін О. Друга «холодна війна»: попередні підсумки. Зовнішні справи. 2015. №10.
- 63.Прогноз на 2021 год: шесть главных трендов в разных отраслях. РБК.2020. URL: <https://trends.rbc.ru/trends/futurology/5fc0d4879a794732861de4f9> (дата звернення 20.09.2021).
- 64.Пунда Ю. В., Козинець І. П. та ін. Основи зовнішньої політики України : підручник – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. – 240 с.
- 65.Розвиток міжнародної торгівлі в умовах глобальних економічних дисбалансів (11 квітня 2019 р.) [Матеріали конференції]. Житомирський державний технологічний університет Національний університет «Львівська політехніка». 2019. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/rozvytok-mizhnarodnoyi-torgivli-v-umovah-globalnyh-ekonomichnyh-dysbalansiv-11-kvitnya-2019-r/> (дата звернення 20.09.2021).
66. Савицький П.Н. Континент Євразія. Москва: Автограф, 1997. С.28.
- 67.Сі Цзіньпіна визнали «найвпливовішим китайським лідером» після Мао Цзедуна. *Українська служба ВВС*. 24.10.2017. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-41732409>
- 68.Сливка Р. Структурна вразливість регіону як передумова виникнення територіально-політичних конфліктів // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. С. 326–331
- 69.США и Латинская Америка на пороге новой эры отношений. DW. 2015. URL: <https://cutt.ly/URCZ7h8> (дата звернення 20.09.2021).
- 70.Теория международных отношений: Хрестоматия / Сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва: Гардарики, 2002. С. 131–134.

71. Толстухина А. Бизнес и государство – вместе и светлый кибермир? Российский совет по международным делам. URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/biznes-i-gosudarstvo-vmeste-v-svetlyu-kibermir/> (дата звернення 20.09.2021).
72. Торкунов А.В. Образование как инструмент «мягкой силы» во внешней политике России. Вестник МГИМО-Университета. 2012. № 5
73. Уткин А. И. Глобализация: процесс и осмысление. Москва : Логос, 2002. 254 с.
74. Формирование современной европейской идентичности в рамках интеграции ЕС: социальное и культурное измерения : сборник научных статей . Санкт-Петербург. : Изд-во СПбГЭУ, 2018. 167 с.
75. Фукуяма Ф. Конец истории? Вопросы философии. 1990. № 3. С. 134–148.28
76. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. Москва : ООО "Издательство АСТ", 2003. 603 с.
77. Храбан І. США – Україна. Зигзаги партнерства / І. Храбан // Віче: Теоретичний і громадсько-політичний журнал. – 04/2004. – №4. – С.41-45.
78. Цифровая диктатура: как в Китае вводят систему социального рейтинга. РБК. 2016. URL: <https://www.rbc.ru/business/11/12/2016/584953bb9a79477c8a7c08a7> (дата звернення 20.09.2021).
79. Чекаленко Л. Україна – США: від проєктів до реалій. – К., 2012. – Вип. 107, ч. 1. – С. 103-112 URL: http://library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/apmv/apmv_2012_107_01.pdf
80. Червонная С.М. Тюрский мир Юго-Восточной Европы. Крым – Южный Кавказ. Берлин, 2000, с. 34.
81. Шалденкова Т., Руцин Д. Геополитика. Учебник и практикум для академического бакалавриата. 2016. 274 с.
82. Шкидченко В. Китайское освоение космоса. *Портал гражданской журналистики «Хайвей»*. URL: <https://h.ua/story/2773/>

83. Экипаж «Шэньчжоу-10» вернулся на Землю после 15-дневного полета. URL: lenta.ru/news/2013/06/26/landed
84. Як зміняться відносини США – ЄС після приходу Трампа? Geostrategy. URL: <http://geostrategy.ua/node/1458> (дата звернення 20.09.2021).
85. A National Security Strategy Of Engagement And Enlargement. The White House. July 1994. URL: <http://nssarchive.us/national-security-strategy-1994/>
86. Assessing China's. Digital Silk Road Initiative. URL: <https://www.cfr.org/china-digital-silk-road/>
87. Branigan T. China unveils rival to International Space Station. *The Guardian*. 26 April 2011. URL: <https://www.theguardian.com/world/2011/apr/26/china-space-station-tiangong>
88. Cai P. Understanding China's Belt and Road. *ANALYSES*. 22 March 2017. URL: <https://www.lowyinstitute.org/publications/understanding-belt-and-road-initiative>
89. Charaeva M. V., Naumova O. A. Financing – the basis of organization and realization of the investment policy of Russian enterprises. *International Journal of Environmental and Science Education*. 2016. Vol. 11, Iss. 14. P. 7116–7128.
90. China launches more rockets than US, Russia in 2018. *Global Times*. 25.12. 2018. URL: <https://www.globaltimes.cn/content/1133596.shtml>
91. Chinese Ground Forces. 4 November 2013. URL: <https://web.archive.org/web/20131104200224/http://www.sinodefence.com/army/default.asp>
92. Cory N. The Ten Worst Digital Protectionism and Innovation Mercantilist Policies of 2018. *ITIF Reports*, January 2019. URL: <https://itif.org/node/8213>
93. Davis M. Towards China's A2AD 2.0. *The Strategist*. 24.11.2017. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/towards-chinas-a2ad-2-0/>
94. Dufour G., Ducasse D. «America First» and the Return of Economic Isolationism and Nationalism to the United States: A Historic Turning Point for International Trade Law. *Canadian Yearbook of International Law / Annuaire canadien de droit international*. Volume 57. 2020. pp.223-255.

95. Fisher R. Jr. China establishes new Rocket Force, Strategic Support Force. *Jane's Defence Weekly*. 6 January 2016. P. 53.
96. Gan N. Latest Xi Jinping book gives clues on decline of Communist Party's youth wing. *South China Morning Post*. 23.09. 2017. URL: https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2112461/latest-xi-jinping-book-gives-clues-decline-communist?mc_cid=1f9bc1ec42&mc_eid=1f9d28130a
97. Gertz B. China ASAT Test Part of Growing Space War Threat. *The Washington Free Beacon*. 23. 02. 2018. URL: <https://freebeacon.com/national-security/asat-test-highlights-chinas-growing-space-warfare-capabilities/>
98. Gompert D. The Paradox of Power. Sino-American strategic restraint in the age of vulnerability. Washington DC, 2011. 226 p.
99. Gujral I.K. A Foreign Policy for India. Government of India.: N.D., 1998. 337 p.
100. IMF Launches New SDR Basket Including Chinese Renminbi, Determines New Currency Amounts. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2016/09/30/AM16-PR16440-IMF-Launches-New-SDR-Basket-Including-Chinese-Renminbi>
101. Institute for Security and Development Policy, Made in China 2025, June 2018. URL: <http://isdpeu/?p=31432>
102. Interim National Security Strategic Guidance. The White House. 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> (дата звернення 20.09.2021).
103. International Institute for Strategic Studies. The Military Balance 2020. London, England: Routledge, 2020. 259 p.
104. International Macroeconomic Data Set. Economic Research Service. URL: <https://www.ers.usda.gov/data-products/international-macroeconomic-data-set.aspx> (дата звернення 20.09.2021).
105. Kesavan K. India's 'Act East' policy and regional cooperation. ORF. 2020. URL: <https://www.orfonline.org/expert-speak/indias-act-east-policy-and-regional-cooperation-61375/> (дата звернення 20.09.2021).

106. Kile S. World Nuclear Force. *SIPRI Yearbook 2011: Armament, Disarmament and International Security*, Oxford, 2011. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIYB1107.pdf>
107. Kissinger H. The Icon And The Eagle URL: <http://www.henryakissinger.com/articles/iht032007.html>
108. Kostka G. China's social credit systems and public opinion: Explaining high levels of approval. *New Media & Society*. Vol. 21. 2019. P. 1565-1593.
109. Kurlantzick J. China's Digital Silk Road Initiative: A Boon for Developing Countries or a Danger to Freedom? *The Diplomat*. 17.12.2020. URL: <https://thediplomat.com/2020/12/chinas-digital-silk-road-initiative-a-boon-for-developing-countries-or-a-danger-to-freedom/>
110. Kurz, Evi. *The Kissinger-Saga — Walter and Henry Kissinger. Two Brothers from Fuerth, Germany*. London. Weidenfeld & Nicolson. New York: Simon & Schuster, 2005. — 896 p.
111. Lei Zhou. One Hundred Days of Coronavirus Disease 2019 Prevention and Control in China. *Clinical Infectious Diseases*. vol. 72. 15 January 2021. P. 332-339. URL: <https://doi.org/10.1093/cid/ciaa725>
112. Mac Síthigh D. Siems M. The Chinese Social Credit System: A Model for Other Countries? *The Modern Law Review*, 2019. P. 1048-1052.
113. Maddison A. *The World Economy: A Millennial Perspective*. P.: Development Center of the Organization for Economic Cooperation and Development, 2001. P. 263.
114. Maloney S. Trump's 1st State of the Union: His Moment to Provide Clarity on Iran and Middle East Policy. Brookings Institution. URL: <https://www.brookings.edu/blog/fixgov/2018/01/29/trumpsG1stGgotuGhisGmomentGtoGprovideGclarityGonGiranGandGmiddleeastGpolicy> (дата звернення 20.09.2021).
115. Mariani L. *The US – China 5G Contest: Options for Europe*. Rome, IAI, 2019. 25 p. URL: <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip1916.pdf>

116. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020. Annual Report to Congress. 173 p. URL: <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>
117. Nakazawa K. Xi silences once-powerful youth league and former president's protege. *Nikkei Asian Review*. 25.09.2017. URL: https://asia.nikkei.com/Features/China-up-close/Xi-silences-once-powerful-youth-league-and-former-president-s-protege?mc_cid=1f9bc1ec42&mc_eid=1f9d28130a
118. National Security Strategy of the United States of America 2017, December 2017. – 56 p. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSSFinal-12-18-2017-0905.pdf> (дата звернення 20.09.2021).
119. O'Connor. Perfectionism and psychological distress: evidence of the mediating effects of rumination 2007, p. 7–21.
120. Pliais Ia. A. Novyi mir i novye mezhdunarodnye otnosheniia. The New World and the New International Relations. *Gumanitarnye nauki. Vestnik Finansovogo universiteta*, 2016, no. 1, pp. 6–19.
121. Renminbi. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Renminbi#cite_note-83 22.2
122. Schultz B. Obama's Political Philosophy: Pragmatism, Politics, and the University of Chicago / Bart Schultz *Philosophy of the Social Sciences*. 2009. Vol. 39. - N 2. P. 127-173.
123. Shenzhen City Planning Exhibition Hall. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:SZ_%E6%B7%B1%E5%9C%B3%E5%9F%8E%E5%B8%82%E8%A6%8F%E5%8A%83%E5%B1%95%E8%A6%BD%E9%A4%A8_Shenzhen_City_Planning_Exhibition_Hall_world_map_one_belt_band_one_road_Jan_2017_Lnv2.jpg
124. The National Security Strategy of the United States of America. May 1997. URL: <http://fas.org/man/docs/strategy97.htm>

125. The National Security Strategy of the United States of America. September 2002. URL: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>
126. The National Security Strategy September 2002. The White House. URL: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/index.html> (дата звернення 20.09.2021).
127. Ukraine and Russia Sanctions. US Department of States. 2009-2017. URL: Ukraine and Russia Sanctions (state.gov).
128. Weber A. Trend analysis of the COVID-19 pandemic in China and the rest of the world [preprint] medRxiv 2020.03.19.
129. Wnukowski D. China's Digital Silk Road: Economic and Political Significance. *Bulletin of The Polish Institute of International Affairs*. 17. 11. 2020. URL: https://pism.pl/publications/Chinas_Digital_Silk_Road_Economic_and_Political_Significance
130. Woyke E. China Is Racing Ahead In 5G. Here's What That Means. *MIT Technology Review*. 18 December 2018. URL: <https://www.technologyreview.com/s/61261>
131. Zakaria F. *The post-American World*. - N.Y.-L. : W.W.Norton, 2008. 292 p.
132. Zermouni H. *Smart Power in Barack Obama's Foreign Policy: A Systemic Approach to Diplomacy with the Gulf Cooperation Council (Diplomacy and Strategy)*. 2016. 284 p.